

Thomas
Mann

Θάνατος
στη
Βενετία

Πρόλογος: Δημήτρης Στεφανάκης
Μετάφραση: Βασίλης Τσαλής

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ο Γκούσταφ Άσενμπαχ ή φον Άσενμπαχ, όπως ονομαζόταν επισήμως από την ημέρα που έκλεισε τα πενήντα του χρόνια, ξεκίνησε μόνος από το διαμέρισμά του στην Πριντσεργκέντενσιράσε του Μονάχου για έναν μεγάλο περίπατο· ήταν ένα ανοιξιάτικο απόγευμα του έτους 19..., που η απειλητική του όψη πλανιόταν ήδη επί μήνες πάνω από την ήπειρό μας. Νιώθοντας μια έξαψη μετά την επίπονη και επισφαλή εργασία του πρωινού, η οποία τώρα ακριβώς απαιτούσε απ' αυτόν την ύψιστη συγκέντρωση, περίσκεψη, διεισδυτικότητα και πειθαρχία της θέλησης, δεν μπορούσε να αναστείλει τον παραγωγικό μηχανισμό μέσα του –εκείνο το «*motus animi continuus*», ουσιώδες κατά τον Κικέρωνα γνώρισμα της ευγλωτίας– που δεν είχε καταλαγιάσει ούτε μετά το γεύμα, καθώς ο συγγραφέας δεν είχε καταφέρει να παραδοθεί στον ανακουφιστικό, γλυκό μεσημεριάτικο ύπνο, τον τόσο απαραίτητο καθημερινά για τις φθίνουσες πλέον δυνάμεις του. Έτσι λοιπόν, μετά το τσάι βγήκε στο ύπαιθρο, με την ελπίδα ότι ο καθαρός αέρας και η

κίνηση θα τον αναζωογονήσουν και θα του εξασφαλίσουν ένα γόνιμο βράδυ.

Ήταν αρχές του Μάη και μετά από κάμποσες εβδομάδες με ψύχρα και υγρασία ο καιρός θύμιζε κατακαλόκαιρο. Ο Αγγλικός Κήπος, αν και μόλις άρχιζε να πρασινίζει, ήταν αποπνικτικός όπως τον Αύγουστο και προς την πλευρά που γειτόνευε με την πόλη ήταν γεμάτος άμαξες και περιπατητές. Στο Άουμαϊστερ, όπου έφτασε μέσα από δρομάκια όλο και πιο έρημα, άφησε για λίγο το βλέμμα του να πλανηθεί στο τόσο δημοφιλές στα λαϊκά στρώματα υπαίθριο αναψυκτήριο, με τις σουσύτες και τις άμαξες απέξω. Καθώς ο ήλιος έγερνε, πήρε τον δρόμο της επιστροφής περπατώντας έξω απ' το πάρκο και μέσα απ' το λιβάδι και, μια που αισθανόταν κουρασμένος και πάνω απ' το Φέρινγκ είχαν αρχίσει να μαζεύονται σύννεφα που προμήνυαν καταιγίδα, στάθηκε στο βόρειο νεκροταφείο να περιμένει τη γραμμή του τραμ που θα τον πήγαινε κατευθείαν πίσω στην πόλη.

Στη στάση, αλλά και στη γύρω περιοχή, έτυχε να μην υπάρχει ψυχή. Στην Ούνγκερερεστράσε, όπου οι ράγες απλώνονταν αστραφτερές στο λιθόστρωτο τραβώντας μοναχικές κατά το Σβάμπιγκ, καθώς και στη λεωφόρο Φέρινγκερ δεν έβλεπες ούτε ένα όχημα για δείγμα· ερημιά και πίσω απ' τους φράκτες των μαρμαράδικων, με τους σταυρούς, τις επιτύμβιες πλάκες και τα μνημεία έτοιμα όλα προς πώληση και εκτεθειμένα σαν ένα δεύτερο, ακατοίκητο νεκροταφείο· και το βυζαντινό παρεκκλήσι απέναντι, όπου ψάλλεται η εξόδιος ακολουθία, να ανακλά σιωπηλό τη λάμψη του ήλιου που βασιλευε. Η πρόσοψή του ήταν διακοσμημένη με ορθόδοξους σταυρούς, ζωηρόχρωμες παραστάσεις από τις Γραφές και

συμμετρικές επιγραφές με χρυσά γράμματα, μια ανθολογία ρητών για τη μετά θάνατον ζωή, όπως: «Εισελεύσομαι εις τον οίκον Σου» ή: «Κύριε ο Θεός μου, φωτιείς το σκότος μου». Για κάμποσα λεπτά απολάμβανε την αναμονή διαβάζοντας τις επιγραφές κι αφήνοντας το πνεύμα του να βυθιστεί στον διάφανο μυστικισμό τους, όταν, βγαίνοντας από τις ονειροπολήσεις του, αντιλήφθηκε δίπλα στην είσοδο του ναού, πάνω από τα δύο τέρατα της Αποκαλύψεως που φρουρούσαν την εξωτερική σκάλα, έναν άνδρα, του οποίου η μάλλον ασυνήθιστη όψη έστρεψε τις σκέψεις του προς μία εντελώς διαφορετική κατεύθυνση.

Αν είχε βγει μέσα από τον ναό περνώντας την ορεικάλκινη πύλη ή αν είχε έρθει απέξω ανεβαίνοντας απαρατήρητος τη σκάλα, παρέμεινε αδιευκρίνιστο. Ο Άσενμπαχ, δίχως να εμβαθύνει ιδιαίτερα στο ζήτημα, έτεινε να υιοθετήσει την πρώτη υπόθεση. Μετρίου αναστήματος, ξερακιανός, δίχως γένια, πολύ πλακουτσομούτης, ήταν ο τύπος του κοκκινοτρίχην ανθρώπου με δέρμα γαλακτερό όλο φακίδες. Προφανώς δεν ήταν Βαυαρός γι' αυτό και το πλατύγυρο ψάθινο καπέλο με το σκληρό γείσο του έδινε κάτι εξωτικό στην εμφάνισή του. Στους ώμους όμως είχε περασμένο το συνηθισμένο σε τούτα τα μέρη σακίδιο και φορούσε ένα κιτρινωπό μάλλινο κοστούμι. Στο αριστερό του χέρι, που το στήριζε στη μέση, είχε περασμένο ένα γκρίζο αδιάβροχο, και με το δεξί κρατούσε ένα μπασιτόνι με σιδερένια άκρη, που το είχε σφηνώσει λοξά στο έδαφος και με τα πόδια σταυρωμένα έριχνε το βάρος του πάνω στη λαβή. Με το κεφάλι του σηκωμένο και το καρύδι του ψηλόλιγνου λαιμού του να προβάλλει έντονα μέσα από το ανοικτό σπορ πουκάμισό του, κοίταζε αυστηρός κάπου

μακριά με τα θαμπά του μάτια, τις κόκκινες βλεφαρίδες και τις δυο βαθιές, έντονες κάθετες ρυτίδες ανάμεσά τους που κατέβαιναν σ' ένα παράξενο συνταίριασμα με την κοντή, ανασπκωτή μύτη του. Έτσι –ίσως και εξαιτίας της υπερυψωμένης θέσης που του έδινε μian υπεροχή– η στάση του είχε κάτι δεσποτικό κι επιβλητικό, κάτι τολμηρό ή κι αγριωπό, καθώς, είτε από την γκριμάτσα λόγω του εκτυφλωτικού ήλιου που έδυε, είτε από κάποια μόνιμη παραμόρφωση της φυσιολογίας του, τα πολύ λειπά του χείλη ήταν τελείως τραβηγμένα προς τα πίσω και αποκάλυπταν τα κατάλευκα, μακριά του δόντια ως τα ούλα.

Ίσως ο Άσενμπαχ να έδειξε έλλειψη διακριτικότητας καθώς κοίταζε τον ξένο μισοαφηρημένα μισοεξεταστικά, γιατί ξαφνικά αντιλήφθηκε ότι εκείνος του ανταπέδωσε το βλέμμα και μάλιστα τόσο επιθετικά, κατευθείαν μέσα στα μάτια, τόσο ολοφάνερα αποφασισμένος να το τραβήξει στα άκρα και να αναγκάσει τον άλλον να αποστρέψει το βλέμμα του, ώστε ο Άσενμπαχ ένιωσε δυσάρεστα· στράφηκε από την άλλη κι άρχισε να βαδίζει δίπλα στον φράκτη αποφασισμένος να μη δώσει καμία σημασία σ' αυτόν τον άνθρωπο. Την επόμενη στιγμή τον είχε κιόλας ξεκάσει. Είτε όμως επειδή είχαν επηρεάσει τη φαντασία του τα χαρακτηριστικά του πλάνητα στην εμφάνιση του ξένου είτε επειδή είχε παίξει τον ρόλο της κάποια άλλη φυσική ή ψυχική επίδραση, αισθάνθηκε αίφνης ένα παράξενο ξάνοιγμα μέσα του, μια παρόρμηση τυχοδιωκτική, μια νεανική λαχτάρα για ανοικτούς ορίζοντες, ένα αίσθημα τόσο ζωντανό, τόσο νέο ή μάλλον τόσον καιρό ξεχασμένο, που στάθηκε ασάλευτος με τα χέρια δεμένα στην πλάτη και το βλέμμα χαμηλωμένο

να συλλογιστεί τη φύση και τη σημασία αυτού που του συνέβαινε.

Ήταν μια επιθυμία για ταξίδι και τίποτα παραπάνω, παράφορη όμως, που τον κυρίευσε σε βαθμό παροξυσμού και κλιμακώθηκε ως την παραίσθηση. Η λαχτάρα του γινόταν όραμα, η φαντασία του, που δεν είχε ακόμα καταλαγιάσει από την πρωινή εργασία, πάσχιζε να συγχωνεύσει σε μίαν εικόνα όλα τα θαυμαστά και τα τρομερά του πολύμορφου αυτού κόσμου για να τα παρουσιάσει διαμιάς: είδε, είδε ένα τοπίο, ένα τροπικό έλος κάτω απ' τον θολό, βαρύ ουρανό, υγρό, πληθωρικό και τεράστιο, έναν αρχέγονο αγριότοπο από νησιά, βάλτους και νεροσυρμές που κατέβαζαν λάσπη, είδε μέσα από τα θεριεμένα αγριόχορτα, μέσα από τη ζωνή, φουντωμένη βλάστηση με τα παράξενα άνθη είδε κορμούς φοινίκων τριχωτούς να ορθώνονται μέχρι πέρα· δέντρα με κορμούς στρεβλωμένους αλλόκοτα και τις γυμνές τους ρίζες να βυθίζονται σε νερά που λίμναζαν καθρεφτίζοντας τις πράσινες σκιές τους, κι ανάμεσα στα νερολούλουδα, κατάλευκα και μεγάλα σαν πιατέλες, είδε πουλιά εξωτικά με πόδια μακριά και δύσμορφα ράμφη να στέκονται ακίνητα στα ρηχά λοξοκοιτάζοντας· είδε, ανάμεσα στα καλάμια μιας λόχμης από μπαμπού, μια τίγρη να ελλοχεύει με τα πυρωμένα μάτια της να σπιθίζουν κι ένιωσε την καρδιά του να σπαρταράει από δέος κι ακαθόριστη προσδοκία. Ύστερα το όραμα έσβησε και ο Άσενμπαχ συνέχισε τον περίπατό του πλάι στους φράχτες των μαρμαράδικων του νεκροταφείου.

Τα ταξίδια, από τότε τουλάχιστον που το εισόδημά του το επέτρεπε να τα απολαμβάνει όπως ήθελε, δεν ήταν τίποτα παραπάνω από ένα μέτρο για την υγεία του, το οποίο έπρε-

πε πού και πού να ακολουθεί ενάντια στη λογική και τις κλίσεις του. Υπεραπασχολημένος με τα καθήκοντα που του επέβαλλαν το Εγώ του και η ευρωπαϊκή του συνείδηση, πνιγμένος στις υπερβολικές υποχρεώσεις της πρωτότυπης εργασίας του και υπερβολικά απρόθυμος για οποιαδήποτε διασκέδαση, ώστε να σαγηνευτεί από τον φανταχτερό έξω κόσμο, είχε αρκεστεί στις εμπειρίες που μπορεί κανείς να έχει επί της γης δίκως να απομακρυνθεί και πολύ από τον στενό του κύκλο, και δεν είχε μπει ποτέ στον πειρασμό να εγκαταλείψει την Ευρώπη. Ειδικά από τότε που η ζωή του είχε αρχίσει να γέρνει προς τη δύση της, από τότε που ο φόβος του καλλιπέκνη ότι δεν θα προλάβει να ολοκληρώσει το έργο του, αυτή η ανησυχία ότι θα τέλειωνε ο χρόνος του προτού πράξει ό,τι του αναλογούσε και προσφέρει τη ζωή του ως αντίλυτρο* –δεν ήταν δα και κανένα τριζόνι να το διώξεις με μια κίνηση του χεριού–, η φυσική του ύπαρξη είχε περιοριστεί αποκλειστικά στην όμορφη πόλη, που είχε γίνει πατρίδα του, και στην ασκητική έπαυλη που είχε χτίσει στο βουνό, όπου και περνούσε τα βροχερά καλοκαίρια.

Ακόμα κι αυτό λοιπόν, που τόσο όψιμα κι απροσδόκητα τον είχε κυριεύσει, πολύ γρήγορα θα το καλιναγωγούσε η λογική και η γνωστή αυτοπειθαρχία του και θα έμπαινε στη σωστή του βάση. Η πρόθεσή του ήταν να προχωρήσει το έργο, το οποίο ήταν σκοπός της ζωής του, ως ένα συγκεκριμένο σημείο, προτού μετακομίσει στην ύπαιθρο, και η σκέψη για ένα σεργιάνι στον κόσμο, που θα τον απομάκρυνε για

* Προς Τιμόθεον Α', 2:5-6: *ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων.* (Σ.τ.Μ.)

πολλούς μήνες απ' τη δουλειά του, του φαινόταν υπερβολικά επιπόλαιη και αντίθετη στα σχέδιά του· δεν έπρεπε να την πάρει στα σοβαρά. Κι όμως, ήξερε πολύ καλά για ποιο λόγο είχε μπει στον πειρασμό αυτό. Μια σφοδρή επιθυμία να αποδράσει ήταν αυτό που ομολογούσε στον ίδιο του τον εαυτό, αυτή η λαχτάρα για το μακρινό και το καινούριο, αυτός ο πόθος για ελευθερία, ανακούφιση και λήθη, μια επιθυμία να απομακρυνθεί από τον τόπο της δουλειάς, από την καθημερινή ρουτίνα μιας άτεγκτης, σκληρής και παράφορης υπηρεσίας. Την αγαπούσε βέβαια και είχε ήδη αγαπήσει σχεδόν και τον εκνευριστικό, αέναο αγώνα ανάμεσα στην επίμονη, περήφανη και δοκιμασμένη θέλησή του και την προϊούσα κόπωση, για την οποία δεν έπρεπε κανείς να μάθει και ούτε έπρεπε να την αφήσει να προδώσει το έργο του με την παραμικρή έστω ένδειξη αστοχίας και αμέλειας. Φαινόταν ωστόσο λογικό επίσης να μην παρατεντώνει το σχοινί και να μην καταπνίγει από ξεροκεφαλιά το ξέσπασμα μιας τόσο ζωηρής ανάγκης. Σκέφτηκε την εργασία του, σκέφτηκε το σημείο εκείνο όπου είχε αναγκαστεί να την εγκαταλείψει και πάλι σήμερα, όπως και χτες, το σημείο εκείνο που έδειχνε να αντιστέκεται τόσο στην επίμονη φροντίδα, όσο και στην εξεφόδου κατάληψη. Εξέτασε το πρόβλημα εκ νέου, προσπάθησε να λύσει τον κόμπο ή να τον κόψει και εγκατέλειψε την προσπάθεια μ' ένα ρίγος αποστροφής. Εδώ δεν επρόκειτο για μια εξαιρετική δυσκολία, αλλά αυτό που τον παρέλυε ήταν οι ενδοιασμοί της δυσθυμίας, η οποία παρουσιαζόταν ως ένα αίσθημα ανικανοποίητης απαιτητικότητας – αυτής της απαιτητικότητας που από τα νιάτα του ακόμα θεωρούσε ως φύση και ουσία του ταλέντου, και που για χάρη της είχε

καλιναγωγίσει και παγώσει το συναίσθημα, διότι γνώριζε ότι αυτό τείνει να αρκείται σ' ένα καρωπό «περίπου» και σε μια λειψή εντελέχεια. Έπαιρνε άραγε την εκδίκησή του τώρα το καλιναγωγημένο αυτό συναίσθημα, εγκαταλείποντάς τον, αρνούμενο να προαγάγει την τέχνη του και να της δώσει φτερά και σερώνοντας του τη χαρά της μορφής και της έκφρασης; Όχι πως έγραφε άσχημα: τα χρόνια που κουβαλούσε στην πλάτη του του είχαν δώσει τουλάχιστον την ήρεμη βεβαιότητα για την ποιότητα της τέχνης του. Όμως ο ίδιος, αν και εισέπραπτε τον έπαινο του έθνους, δεν ήταν ευχαριστημένος από αυτήν, και του φαινόταν ότι από το έργο του έλειπε εκείνη η φλογερή, παιχνιδιάρικη διάθεση, η αδιάψευστη μαρτυρία της χαράς, η οποία συμβάλλει περισσότερο ακόμα κι από το βάθος του περιεχομένου, το σημαντικότατο βέβαια αυτό προσόν του κειμένου, στην απόλαυση του αναγνωστικού κοινού. Τον φόβιζε το καλοκαίρι στην ύπαιθρο· μόνος στο μικρό σπίτι με την υπηρέτρια που μαγείρευε το φαγητό και τον υπηρέτη που το σέρβιρε· φοβόταν τις κορυφογραμμές και τις βουνοπλαγιές με το γνώριμο σχήμα, που θα στέκονταν πάλι μάρτυρες της νωθρότητας και της δυσφορίας του. Έτσι, η ανάγκη για μιαν ανάπαυλα ήταν επιτακτική· αυτοσχεδιασμός, άσκοπο χαζολόγημα, φρέσκος αέρας και νέο αίμα, ώστε να γίνει το καλοκαίρι υποφερτό και αποδοτικό. Ταξίδι λοιπόν – να τι θα τον ευχαριστούσε. Όχι και τόσο μακριά, δεν θα έφτανε δα μέχρι τις χώρες των τίγρεων. Μια διανυκτέρευση στην κλινάμαξα κι έπειτα τρεις-τέσσερις εβδομάδες ευχάριστη ραστώνη σε κάποιον δημοφιλή τόπο διακοπών στον ευφρόσυνο νότο...

Έτσι σκεφτόταν όσο ζύγωνε ο θόρυβος του ηλεκτρικού

τραμ από την Ούνγκερερεστράσε και, καθώς επιβιβαζόταν, αποφάσισε να αφιερώσει το βράδυ αυτό στη μελέτη του χάρτη και των δρομολογίων. Ήταν ακόμα στην πλατφόρμα, όταν του ήρθε η ιδέα να αναζητήσει με το βλέμμα του τον άνθρωπο με το ψάθινο καπέλο, τον σύντροφο σ' αυτή την, όπως και να το κάνουμε, γόνιμη σε συνέπειες σύντομη παραμονή του εκεί. Ωστόσο δεν υπήρχε ίχνος από την παρουσία του, αφού δεν τον εντόπισε ούτε στην προηγούμενη θέση ούτε στη στάση ούτε μέσα στο όχημα.

ΜΕΓΑΛΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

Υπεύθυνος σειράς: Δημήτρης Στεφανάκης

Στη σειρά **Μεγάλες αφηγήσεις** εντάσσονται έργα-ορόσημα της παγκόσμιας πεζογραφίας· έργα συγγραφέων που έσπασαν το φράγμα του χρόνου και αξίζει να διαβάζονται από όλους ως μέρος μιας συναρπαστικής επικαιρότητας που μας αφορά.

Ο πενήντάχρονος Γκούσταφ Άσενμπαχ, ένας επιτυχημένος συγγραφέας, ταξιδεύει στη Βενετία για διακοπές. Στη διάρκεια ενός γεύματος στο ξενοδοχείο, την προσοχή του τραβάει ένα εξαιρετικά όμορφο αγόρι. Σύντομα οι μέρες του αρχίζουν να περιστρέφονται γύρω από το πότε θα το ξαναδεί και αγνοεί τις δυσοίωνες φήμες που κυκλοφορούν ότι ένας λοιμός εξαπλώνεται στην πόλη.

Ο *Θάνατος στη Βενετία* είναι μια αριστουργηματική ιστορία για την εμμονή, για την αγωνία του δημιουργού και την άβυσσο του τέλους.

Μεταφέρθηκε στον κινηματογράφο από τον Λουκίνο Βισκόντι με τον Ντερκ Μπόγκαρτ στον ρόλο του Γκούσταφ Άσενμπαχ.

Αναμφισβήτητα ένας από τους κλασικούς τίτλους της σύγχρονης ευρωπαϊκής λογοτεχνίας.

Independent

ISBN: 978-618-03-0862-4

9 786180 308624

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ.: 80862